

HUR SER BESLUTSFATTARE PÅ DE OFFENTLIGA MÅLTIDERNA?

Kvalitativ intervjuundersökning med politiker och chefer i kommuner och regioner

December 2020

Dnr 2020/02923

Saknr 2.2.4

På uppdrag av Livsmedelsverket: Sara Johansson & Jorun Sanner-Färnstrand

Ipsos: Maria Hedengren & Anna Wårngård

Innehåll

- 1 Bakgrund och sammanfattning
- 2 Offentliga måltider
- 3 Politik och vision
- 4 Måltidsverksamheten
- 5 Synen på Livsmedelsverkets roll
- 6 Utveckling och samverkan
- 7 Slutsatser och rekommendationer

BAKGRUND OCH SAMMANFATTNING

1

OM UNDERSÖKNINGEN

Behov av insikter och insatser bland beslutsfattare

- Som del i den nationella livsmedelsstrategin har Livsmedelsverket sedan 2011 ett uppdrag från regeringen att utveckla de offentliga måltiderna. Måltider i vård, skola och omsorg har stor betydelse för en hållbar samhällsutveckling, inte bara miljömässigt utan även socialt, hälsomässigt och ekonomiskt. Bra offentliga måltider kan bidra till att främja goda matvanor och motverka ohälsa, samt kan även vara en källa till glädje och god livskvalitet. Måltiderna utgör på så sätt en resurs som i slutändan kan bidra till att höja kvaliteten inom den offentliga verksamheten som helhet.
- Livsmedelsverket har identifierat beslutsfattare bland politiker och högre chefer i kommuner och regioner som viktiga målgrupper för att utveckla måltidsverksamheten. Ipsos har med anledning av detta genomfört en kvalitativ målgruppsundersökning.
 - Syftet har varit att ge Livsmedelsverket djupare kunskap om målgruppen beslutsfattare; hur de ser på de offentliga måltiderna och sin egen roll, vilka behov de har, vad som motiverar dem och hur Livsmedelsverket på bästa sätt kan kommunicera med dem.
- Resultatet ska ge underlag för prioritering av insatser inom ramen för regeringsuppdraget om offentliga måltider.

OM UNDERSÖKNINGEN

Målgrupp

Beslutsfattare bland politiker och tjänstepersoner på chefsnivå inom kommunal och regional verksamhet kopplat till offentliga måltider, samt kärnverksamhet inom sjukvård, skola och äldreomsorg.

Urval

20 djupintervjuer med politiker och chefer:

- 7 regionpolitiker
 - 7 kommunpolitiker
 - 6 verksamhets-/förvaltningschefer
- } spridning av olika partitillhörighet

Geografi

Urvalet baseras på ett bruttourval som tillhandahölls av Livsmedelsverket och omfattar en geografisk spridning av kommuner och regioner som kommit olika långt i arbetet kring offentliga måltider. Totalt är 12 regioner av olika karaktär (storstad, blandade, landsbygd) representerade.

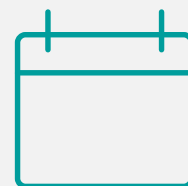
Metod

Intervjuerna genomfördes som personliga djupintervjuer cirka 60 minuter via telefon eller MS Teams/Skype. Samtalen baserades på en intervjuguide som togs fram av Ipsos i nära samverkan med Livsmedelsverket.

Genomförande

För projektet ansvarade Ipsos seniora konsulter, Maria Hedengren och Anna Wäringård, båda med erfarenhet från tidigare undersökningar för Livsmedelsverket inom ramen för den nationella livsmedelsstrategin. Konsulterna genomförde hälften av intervjuerna vardera.

Fältperiod

Intervjuerna genomfördes under perioden 4 nov – 7 dec, 2020. Samtliga intervjupersoner garanteras anonymitet vilket innebär att ingen specifik information eller citat ska kunna härledas till enskilda personer eller verksamhet.

INSIKTER I KORTHET

Offentliga måltider – en viktig angelägenhet med stor påverkan på individer och samhälle

- Måltiderna i offentlig verksamhet beskrivs som en viktig fråga som inte alltid får det fokus den förtjänar
- Maten och omständigheterna kring måltiden anses ha stor betydelse för hälsa och välmående hos de som tar del av måltiderna, samt bidrar till verksamheternas anseende inom vård, skola, omsorg
- Måltiderna har även inverkan på miljö och klimat, samt på näringsliv och tillväxt i kommuner och regioner
- Måltiden utgör en helhet som omfattar såväl maten på tallriken som serveringen, bemötandet och måltidsmiljön

Måltiderna fyller många olika syften inom ramen för kärnverksamheterna i vård, skola, omsorg

- Måltiderna i förskolan och skolan ses som en del av den pedagogiska verksamheten och lägger grunden för goda matvanor, samt bidrar till energi och prestationsförmåga
- I äldreomsorgen sägs måltiderna bidra till äldres hälsa och livskvalitet, samt till att motverka risk för undernäring
- I sjukvården anses måltiderna spela stor roll både för patienters tillfrisknande och för att förebygga sjukdom
- Måltiderna utgör också en viktig del i att skapa nöjdhet bland patienter, barn och ungdomar, äldre och anhöriga
- Nöjdhet är även i fokus för uppföljning av verksamheten

Politisk vilja i kombination med effektivitet och ekonomisk hållbarhet

- Överlag finns ett engagemang kring måltiderna bland beslutsfattarna och en tydlig vilja att erbjuda en positiv måltidsupplevelse av hög kvalitet till alla berörda
- Måltidsverksamheten måste samtidigt bedrivas på ett ekonomiskt balanserat och resurseffektivt sätt, vilket är grunden för de satsningar och prioriteringar som görs
- Utvecklingsinsatser är i hög grad kopplat till tillagning och distribution, samt till frågor kring utbud och variation
- Måltiderna kopplas främst till ekonomiska, miljömässiga hållbarhetsmål och mindre till hälsa och social hållbarhet

Positiv inställning till samverkan för att synliggöra och utveckla måltidsverksamheten

- Även om beslutsfattarna i allmänhet inte har så mycket kontakt med Livsmedelsverket i sin yrkesroll finns ett högt förtroende för myndighetens expertis, samt de råd och riktlinjer som Livsmedelsverket tar fram
- Det finns en positiv inställning till ökad kontakt och initiativ från Livsmedelsverkets sida. Uppsökande verksamhet och aktiviteter gentemot beslutsfattare för kunskapsspridning, kompetensutveckling och inspiration kring offentliga måltider efterfrågas
- Önskemål som framkommer rör måltidsverksamheten som helhet kopplat till kärnverksamheter och samhälle

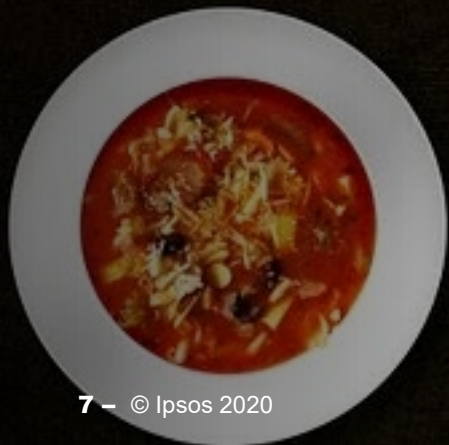
Slutsatser och rekommendationer för det fortsatta arbetet

- Behov av att aktualisera och medvetandegöra värdet av att arbeta med måltidsfrågorna och vad måltiderna kan bidra med i form av såväl samhällsekonomiska som sociala, hälsomässiga, miljö och tillväxtmässiga vinster
- Behov av att rikta sig till beslutsfattare på olika nivåer, där politiker på regional och kommunal nivå kan ses som nyckelpositioner för att sätta måltidsfrågorna på agendan och få gehör i olika verksamhets-/beslutsled
- Behov av att ta del av erfarenheter och goda exempel på framgångsrikt arbete kopplat till offentliga måltider inom olika regioner, kommuner och kärnverksamheter

OFFENTLIGA MÅLTIDER

2

OFFENTLIGA MÅLTIDER

Sammanfattande insikter kring synen på offentliga måltider

En viktig fråga som lätt blir marginaliserad

Det råder bred enighet kring de offentliga måltidernas betydelse för såväl samhället i stort som för enskilda individer. Samtidigt är det ett område som lätt kommer i skymundan och inte får den plats det förtjänar – andra mer pressande, prioriterade frågor går före och bristfällig kunskap hos berörda kan vara ett hinder.

Påverkan på livskvalitet och hälsa

Maten och måltiderna är något som engagerar och berör oss alla och anses bland beslutsfattare ha stor påverkan på hälsa, välmående och livskvalitet. Maten sägs bidra till bättre prestation och koncentration, kan förebygga sjukdom och underlätta läkning, samt anses ha stor betydelse såväl kulturell som socialt och samhälleligt.

Påverkan på (när)miljö och näringsliv

Måltiderna anses inte bara ha stor påverkan på individen, utan även på miljö, näringsliv och landsbygd. Genom hantering av råvaror, produktion och tillagning, transporter osv. kan mål och intentioner främjas, t ex gällande andel ekologiskt och lokalproducerat, samt när det gäller arbete och tillväxt i regionen.

Måltiden – en helhetsupplevelse

Enligt beslutsfattarna handlar de offentliga måltiderna inte bara om näring, energi och variation, utan om en upplevelse som ska inspirera, väcka lust och locka till att äta – något att längta till, se fram emot och känna tillfredsställelse av.

De som äter har inte så stort val, de får äta vad som serveras, så det är stor och viktig del i deras liv...

...det är viktigt med näring, att de som äter får i sig och orkar dagen. Mat är så mycket mer, att det smakar gott, hela måltidssituationen, en stund att varva ner, få i sig näring...

...i skolan påverkar det så att eleverna kan ta till sig kunskap...

...offentliga måltider påverkar även ur hållbarhetssynpunkt, det påverkar marknaden och vad som produceras.

Kommunpolitiker

OFFENTLIGA MÅLTIDER

Maten och måltiderna fyller många olika syften

- Samtliga vittnar om att offentliga måltider är ett viktigt område som har stor betydelse för medborgarna, de olika verksamheterna och samhället i stort.
 - Frågor kring mat och måltider är något som väcker både känslor och åsikter och som berör oss alla. På så sätt är det inte bara en angelägenhet för enskilda individer, utan även för politiken och politiker i kommuner och regioner, samt för de verksamheter där måltider serveras.
- Genom att erbjuda en positiv måltidsupplevelse med god och näringsriktig mat av hög kvalitet i offentliga sammanhang ser beslutsfattarna att flera viktiga politiska och samhällsliga syften kan uppnås.
 - Tillgång till god mat av hög kvalitet kan ses som en medborgerlig rättighet och är ytterst en fråga om jämlikhet och hållbarhet såväl ekonomiskt, socialt, hälso- och miljömässigt.
- Måltiderna sägs även ha stor betydelse för olika kärnverksamheter och synen på de olika verksamheterna som bedrivs inom skola, vård och omsorg.
 - Inom förskola/skola bidrar måltiderna med struktur och ökade möjligheter att tillgodogöra sig kunskap genom bättre förutsättningar för prestation och koncentration osv. Maten och måltiderna utgör också en del av lärandet såväl pedagogiskt som socialt och kulturellt.
 - Inom vården och omsorgen finns det omfattande forskningsstöd för att maten har stor betydelse för att förebygga sjukdom, samt bevara hälsa och underlätta tillfrisknande och därmed kunna förkorta vårdtider. I synnerhet inom äldreomsorgen förknippas maten även i hög grad med omhändertagande, omvårdnad, stimulans och att motverka undernäring.

Maten är oerhört viktig för att prestera bra i skolan, för näring och för att undvika sjukdomar och motverka undernäring. Det är en viktig fråga som måste prioriteras och som jag tror stenhårt på att den måste komma upp högt på den politiska agendan för att det inte bara ska bli prat, utan också verkstad.

Kommunpolitiker

Offentliga måltider har betydelse för lugnare barn i skolan, äldre lever längre, det ger näring för de som inte får ordentlig mat hemma. Det går att räkna upp en rad anledningar till varför maten är viktig.

Kommunpolitiker

70 % av sjukdomar är kroniska och av dessa kan 80 % förebyggas. Här har de offentliga måltiderna en viktig betydelse. Man bör satsa mer resurser tidigt, man sparar resurser på att inte behöva jobba reaktivt. Övervikt, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes, även psykisk hälsa påverkas.

Kommunpolitiker

OFFENTLIGA MÅLTIDER

Måltiden ses som en del av en större helhet

- Den del av offentliga måltider som kopplas till individers hälsa, välmående och livskvalitet omfattar inte bara goda matvanor och näringsriktiga val, utan även en rad faktorer kopplat till måltidsupplevelsen som helhet.
 - Måltiden handlar inte bara om näring och energi, utan om en helhetsupplevelse som innefattar miljön runt omkring måltiden, servering och bemötande i samband med måltiden, känslan av gemenskap, trygghet, tillhörighet, igenkänning och identifikation, samt måltidens beskaffenhet när det gäller smak, konsistens, utseende osv.
- Helhetsupplevelsen lyfts fram som särskilt viktig för skolan och äldreomsorgen.
 - Inte minst när det gäller mat till äldre finns starka uppfattningar om måltidens betydelse för hälsan och välmåendet. Om äldre äter för lite eller äter fel får det följdverkningar för hälsan. Måltiden fyller också en viktig funktion som något att se fram emot och ett tillfälle till stimulans såväl psykologiskt som socialt och rent fysiologiskt. Mat som äldre känner igen kan stimulera minnet och aptiten och mat som äts tillsammans med andra i en lugn och trygg miljö kan ha stor betydelse för att kunna tillgodogöra sig maten på bästa sätt.
 - När det gäller barn och ungdomar i förskola och skola fyller maten flera viktiga funktioner; för att grundlägga goda matvanor, för näring och energi att orka med dagen, för att uppnå goda skolresultat och för att få i sig det som krävs för att växa och utvecklas. För en del barn kan det till och med handla om att de inte får tillräckligt bra mat hemma eller att det i stort sett är det enda lagade mål mat de får under dagen. Även måltidsmiljön är en viktig del av skolmaten där det handlar om att skapa trygghet och trivsel, att motverka mobbing och utanförskap, samt att skapa förutsättningar för matro och en positiv matupplevelse.

De offentliga måltiderna är viktiga för livskvalitet, det är dagens höjdpunkt för många. God mat, snyggt upplagt. Varje avdelning har sitt eget beredningskök. I tillagningsköket rullar man köttbullarna, sedan steker man dem i beredningsköket. Det ger doft av nylagad mat på avdelningen, det är också en del av upplevelsen för de boende. Ibland kan även de boende få vara med i beredningsköket och steka köttbullar, det är givande för de boende och en del av helhetsupplevelsen.

Kommunpolitiker

Måltiderna är jätteviktiga, det är en central del av vardagen, en del av en kultur och något att samlas kring, inte bara näring på en tallrik vid en viss tidpunkt. Kosten är också en viktig del av hur vi mår och det är viktigt att den är god och attraherar till att äta.

Regionpolitiker

OFFENTLIGA MÅLTIDER

Trots betydelsen har måltiderna inte en självklar plats

- För beslutsfattare utgör de offentliga måltiderna en viktig del i en större helhet när det gäller påverkan på miljö, näringsliv och samhällsutveckling i stort.
 - De offentliga måltiderna berör många för politiken viktiga frågor när det gäller miljö och hållbarhet, samt när det gäller livsmedelsproduktion och möjlighet att stimulera det lokala och regionala näringslivet. Viktiga aspekter som tas upp kopplat till måltidsverksamheten är exempelvis andelen ekologiskt och närproducerat, möjligheten till självförsörjning och minskad import av råvaror, möjlighet att minska andelen matsvinn, transporter osv.
- Samtidigt som det finns en bred enighet kring måltidernas betydelse är det inte självklart att det är ett område som får det fokus som kunde förväntas.
 - Orsakerna till detta kan vara flera. En orsak sägs vara prioriteringar och att andra frågor får större utrymme, både ekonomiskt och utvecklingsmässigt. Exempelvis lärartäthet, kompetensförsörjning i vården, brottsförebyggande insatser, miljö- och fastighetsfrågor.
 - En annan anledning sägs vara hur frågorna kring måltidsverksamheten hanteras och hur ansvarsfördelningen ser ut. Måltidsfrågorna hamnar lätt som en egen separat del utan naturlig koppling till övriga frågor kring exempelvis folkhälsa eller Agenda 2030. Beroende på om frågorna är placerade direkt under kommunstyrelsen eller i en nämnd (vanligtvis en servicenämnd med ansvar för bl a kosthållning, lokalvård, IT, samt drift och underhåll av kommunens fastigheter) uppges kunskapen och engagemanget variera. Gemensamt är att frågorna lätt marginaliseras till att handla om den dagliga verksamheten och mindre om politiska visioner och där måltids-/kostchefen blir relativt ensam och anonym i sin roll. Kunskapen om vilken kompetens denna roll/funktion besitter är dessutom ofta begränsad.

Måltidsfrågorna ligger inom samhällsbyggnad och det blir inte alltid så bra om det ska konkurrera med för mycket annat som handlar om fastigheter och gatu- och parkförvaltning. Det finns också utmaningar när det gäller ekonomi och lokalfrågor. Om man ska ha egna tillagningskök på varje enhet blir det galelt dyrt. Politiken ska lägga pengar på sånt som är viktigt, men det får inte ske på bekostnad av verksamheten och utvecklingen när det gäller t ex lärartäthet och lärarbehörighet.

Verksamhetschef

Måltidsverksamheten är jättesvår att placera under rätt förvaltning. Det är viktigt att den inte tappas bort och hamnar t ex under någon teknisk chef. Det kräver viss kompetens att jobba med de här frågorna och som måltidschef är man ofta ganska ensam, som en ö utan någon naturlig anknytning till andra områden. Hur mycket ljus man får och vilket mandat man har beror mycket på person.

Förvaltningschef

POLITIK OCH VISION

3

POLITIK OCH VISION

Sammanfattande insikter kring möjligheter och utmaningar

Ambition och prioriteringar varierar

Överlag finns en vilja och ett engagemang för frågorna kring offentliga måltider. Flertalet framhåller att de jobbar aktivt med olika insatser och aktiviteter kopplat till detta. Målen och ambitionsnivån ser dock olika ut och generellt finns inget sammanhållet strategiskt arbete, utan det handlar mer om enskilda satsningar.

Ekonomi och budget i balans är i fokus

Grundläggande är att den offentliga måltidsverksamheten ska bedrivas på ett ekonomiskt hållbart och resurseffektivt sätt. Det ekonomiska perspektivet ska också kopplas till ambitionen att upprätthålla en hög standard och kvalitet i alla delar och att i slutändan kunna erbjuda en positiv matupplevelse till alla berörda.

Utmaningar kring utbud och produktion

Utmaningar är i hög grad kopplat till kostnader för tillagning och produktion och hur detta ska organiseras på ett effektivt sätt. Andra utmaningar som kan vara kostnadsdrivande är kring utbud av olika typer av mat och behov av specialkost. Ytterligare utmaningar handlar om resursfördelning och kompetensförsörjning.

Kopplas inte naturligt till folkhälsa

När det gäller mål och uppföljning är detta främst kopplat till ekonomi, samt miljö och klimat och där det handlar om att minska svinn och öka andelen ekologiskt och lokalproducerad mat. Trots att många talar om matens betydelse för hälsan är det få som spontant uttrycker sig i termer av ett bredare folkhälsoperspektiv.

Vi jobbar ständigt med effektiviseringar när det gäller lokaler och personal och när det gäller att anpassa maten efter olika behov...

...vi har som målsättning att samverka med primärkommunerna. Många har samma bekymmer kring kostnader för köksbyggnad och krav på specialkost och möjlighet att välja mat...

...det kan också vara svårt att ha den specialkunskap som krävs i mindre kommuner. Det är en hel vetenskap kring nutrition och där har vi experter i varje kök som kan detta.

Regionpolitiker

POLITIK OCH VISION

Viljan och engagemanget finns, men inte alltid kunskapen

- Överlag råder det ingen tvekan om att de offentliga måltiderna är viktiga, samt att det finns en vilja och engagemang att arbeta med att utveckla området.
 - Många lyfter också fram att det görs en hel del inom området och att man i flera fall har kommit en bra bit på väg. Bland de intervjuade vittnar i stort sett alla om att de har olika hjärtefrågor som de driver och som de tycker att de är bra på och vill fortsätta utveckla. Det kan handla om frågor kring valfrihet och variation, kring utformning av måltidsmiljöer, kring ekologi och klimat, kring samverkan och resurseffektivisering eller liknande.
 - Saker som lyfts fram och som ses som positiva är exempelvis att mycket av maten lagas från grunden, att andelen grönt, ekologiskt och närproducerat ökar, samt att möjligheterna att erbjuda ett bredare, mer varierat utbud utvecklas.
- Samtidigt som det finns ett engagemang är det få som tycks ha ett helhetsgrepp om frågorna och vikten av rätt kompetens lyfts fram som väsentlig.
 - Steget från de politiska målen och visionerna till den praktiska måltidsverksamheten är ofta långt och kunskapen bland politiker och beslutsfattare på chefsnivå varierar. Som exempel kan nämnas att det bland de intervjuade finns de som även har en bakgrund som kostvetare och/eller måltidsansvarig. Dessa personer kan beskriva att rollen som måltidschef lätt tenderar att bli en förvaltande snarare än utvecklande roll, samt att det ibland saknas stöd och tydliga mandat att driva olika frågor.
 - I detta sammanhang tar man även upp vikten av att ha utbildad personal som arbetar med den offentliga maten och att kompetensförsörjningen när det gäller såväl kockar som kostutbildad personal på ledande positioner kan vara ett problem.

Vi har gjort en resa i kommunen kring de offentliga måltiderna. Tidigare var det fokus på ekonomi, nu är det mer fokus på klimat och lokal produktion. Vi jobbar även med minskat svinn. Man ser på livsmedel på ett annat vis nu, förr hade man ett enda centralkök och mycket halvfabrikat. Vi strävade efter låga kostnader, det var mer utfodring. Så är det inte nu.

Kommunpolitiker

Jag har längre drivit att få en gemensam sammanslagen kostenhet för både skola och äldre, äntligen kommer det bli av. Inom vård- och omsorgsnämnden finns inte kompetensen, vi kan inte ha en nutritionist, vi har för få brukare. Det finns dock en nutritionist i arbetet med mat för skolan.

Kommunpolitiker

Från politikens sida finns det stora möjligheter att påverka, men det behövs mer kunskap om maten och matens betydelse, när det gäller allt från råvaror, tillagning och presentation till resurser och riktlinjer.

Kommunpolitiker

POLITIK OCH VISION

Ekonomi och resursfördelning är i fokus för politiken

- Generellt kan den politiska visionen sammanfattas i en ambition att kunna erbjuda en positiv matupplevelse i form av en näringsrik och njutbar måltid på ett ekonomiskt hållbart sätt.
 - En central fråga för att leva upp till detta handlar om ekonomi och hur de resurser som finns att tillgå kan användas på ett så smart och effektivt sätt som möjligt med bibehållen kvalitet. Vad får det kosta, vad är man beredd att betala för, samt hur ska det finansieras? Visionen är också nära kopplat till frågor om organisation och ansvarsfördelning när det gäller exempelvis tillagning och distribution, samt utbud och servering.
- Ett strategiskt område som många diskuterar och där det finns olika lösningar är frågan om tillagning och matens väg från köket till verksamheten och matgästen.
 - Tillagning och distribution är något som driver kostnader och som är resurskrävande när det gäller personal, lokaler och utrustning. Det har också påverkan på näringsliv och på miljö och klimat när det gäller exempelvis transporter och lokal livsmedelsproduktion.
 - Som ett exempel har man i en kommun en tradition av att ha egna tillagningskök på de olika skolenheterna. Det har många fördelar med en närhet till matlagningen som blir mer "hemlik" och skapar trivsel i form av dofter, servering och liknande, men är samtidigt dyrt och innebär att kvaliteten kan variera beroende på personella resurser och kompetens.
 - Ett annat exempel är samverkan med tillagning i en region och mottagningskök i en annan, vilket lett till effektivare resursutnyttjande och lägre kostnader. Samtidigt medför det transporter och ger mindre flexibilitet och möjlighet att stötta lokala näringsidkare, samt ställer stora krav på hantering i samband med uppvärmning, servering osv.

Kan vi leverera en bra produkt till ett annat, lägre pris i en annan form så har vi ett ansvar gentemot skattebetalarna att göra det.

Kommunpolitiker

Måltiderna är en angelägen politisk fråga även om andra frågor kanske har förtur. Det finns en förståelse för måltidernas betydelse i alla partier och även ett engagemang, det är något som har vuxit fram under de senaste åren. När vi skulle bygga nytt tillagningskök gick vi ihop med andra enheter för bättre resursutnyttjande, vilket blev betydligt billigare per portion. Frågor som ständigt är aktuella handlar om användning av resurser, kvalitet på maten, storlek på portioner och antal val på menyn.

Regionpolitiker

Som det nu är producerar vi mat på flera av våra värdenheter, men det är inte lönsamt ekonomiskt. I princip skulle vi kunna laga allt centralt, vilket skulle bli billigare och innebära mindre svinn. Samtidigt finns det vinster med lokal tillagning, inte minst att man med kort varsel kan hantera olika önskemål eller behov av specialkost. Känslan är också att det blir bättre kvalitet när maten lagas lokalt.

Regionpolitiker

POLITIK OCH VISION

Upplevd ökad efterfrågan på utbud och variation

- Ytterligare ett område som är i fokus för politiken och som många arbetar med är frågan om utbud och variation.
 - I takt med en växande efterfrågan på specialkost, samt trender och råd kring hur vi bör äta ställs det krav på maten som serveras. Ett mer diversifierat utbud för att tillgodose olika behov medför ökade kostnader, samt ökade krav på tillagning och kompetens hos personalen som arbetar med maten.
 - Avvägningar som görs handlar exempelvis om i vilken utsträckning det ska erbjudas vegansk mat, samt hur andelen kött kan minska till förmån för vegetariskt. Här blir det dels en fråga om att tillmötesgå olika konsumentgrupper och att inte exkludera någon, dels en fråga om att ta tillvara olika lokala livsmedelsproducenters intressen. Efterfrågan på specialkost föranleder också en diskussion om avgränsningar och möjligheten att t ex kräva läkarintyg för elever i skolan. När det gäller utbud kan det även vara en fråga om antal rätter och valmöjligheter som erbjuds, exempelvis inom sjukvården där maten ska tillgodose behov både hos ineliggande patienter och personalen som arbetar i vården.
- Då den offentliga maten i många fall även omfattar personalen som arbetar i olika verksamheter kan det bli en fråga om konkurrens med lokala krögare.
 - För politiken är det viktigt att bidra till utveckling och tillväxt för lokala företag, vilket bl a innebär att inte konkurrera med lokala restauranger om potentiella matgäster. Det kan också innebära att man lägger ut viss måltidsverksamhet på externa aktörer. Samtidigt är det viktigt att kunna erbjuda personalen en fullvärdig måltid till en rimlig kostnad där så krävs för att de ska kunna utföra sitt arbete och det bedöms ofta göras bäst i egen regi.

Den senaste undersökningen visade att man inom sjukvården är nöjd med måltiderna. Vi har jobbat med förbättringar, bl a med ökad valmöjlighet och mer kocktänkt där vi försökt variera utbudet. Inte bara sleva upp på en tallrik, utan attrahera matlusten och samtidigt erbjuda näringsberikade portioner och anpassa utbudet efter speciella behov. Vi har även infört ett system där man ska kunna välja mat med hjälp av digitala medel. Det passar ju inte alla och kan vara svårt för äldre och dementa, men för andra är det en fördel som uppskattas.

Regionpolitiker

Om man vill förändra folks kostvanor...lokala näringslivet vill man inte komma på kant med. Man vill inte stöta sig med lokala pizzerian och thairestaurangen, så man kan inte gå för långt före. Lokala företag är arbetsgivare i kommunen. Bensinmacken tjänar pengar på att sälja korv med mos. Det är inte lätt att få alla delar att harmonisera. Det handlar om kundunderlag för lokala restauranger, vi måste stötta dem.

Kommunpolitiker

POLITIK OCH VISION

Måltidsfrågorna har varierande prioritet

- Samtidigt som det finns ett fokus på ekonomi och ett antal strategiskt viktiga frågor kopplat till offentliga måltider är det oklart i vilken utsträckning det finns med i mål och budget för den regionala och kommunala verksamheten i stort.
 - Det förefaller inte som att frågorna kring offentliga måltider ligger så högt på agendan i budgetförhandlingar och planering inför nästkommande år. Snarare kan det handla om att enskilda beslutsfattare och politiker har ett intresse av att driva vissa frågor baserat på partipolitisk tillhörighet, egna kunskaper och preferenser eller utifrån lokala intressen när det gäller livsmedelsförsörjning, demografiska, geografiska aspekter eller liknande.
 - Offentliga måltider är också ett område där det sägs krävas långsiktighet och breda partipolitiska överenskommelser snarare än kortsiktiga insatser under en begränsad mandatperiod för att lyckas åstadkomma något hållbart över tid.
 - Ytterligare en aspekt som kan spela in är att så länge måltidsverksamheten rullar på och det inte uppstår några större problem eller klagomål är det inte ett område som man på den politiska nivån ägnar så mycket kraft åt. Det lyfts också fram att det kanske inte heller är något man vinner så många politiska poängar på att driva jämfört med andra mer brännande frågor kring t ex innehållet och verksamheten i skola, vård och omsorg.
- Avståndet mellan politiken och måltidsverksamheten är i allmänhet relativt stort.
 - Långt ifrån alla känner till om det finns någon måltidspolicy och ännu färre vad denna policy innehåller. Även om man känner till att det finns råd och rekommendationer från Livsmedelsverket när det gäller maten kan man inte i detalj redogöra för dessa, utan förutsätter att ansvariga för måltidsverksamheten har kunskap och arbetar utifrån detta.

Det kunde vara bättre samverkan i kommunen. När man diskuterar dessa frågor handlar det mest om vem som ska finansiera vad, t ex mer ekologiskt, vems budget dras det ifrån osv. Offentliga måltider finns inte med i mål- och budget. Men det står med 100 % ekologiskt som politiskt antaget mål. Det kan eventuellt finnas andra styrdokument eller handlingsplaner men det vet jag inte. Det är inte politiskt antaget utan i så fall på tjänstemannanivå.

Kommunpolitiker

Offentliga måltider är inte högst prioriterat i kommunen. Agenda 2030 i övrigt är mest miljövinster. Det är ingen politisk budgetdebatt kring dessa frågor. Det är en ganska anonym fråga om man inte jobbar specifikt med det.

Kommunpolitiker

Lyckas man hålla budget och det går bra är inte politiken inne och petar. Det är väldigt sällan måltiderna är en brännande fråga hos politikerna. Nu handlar det mycket om folkhälsa, men där ingår inte maten naturligt.

Förvaltningschef

POLITIK OCH VISION

Kopplas främst till ekonomisk och miljömässig hållbarhet

- Trots att maten och måltiderna har en tydlig koppling till livskvalitet och hälsa talar man inte om det i termer av folkhälsa.
 - I den mån det överhuvudtaget talas om folkhälsa är det mer i termer av exempelvis ökande psykisk ohälsa och trygghetsskapande, brottsförebyggande insatser eller andra liknande frågor som är i fokus för den allmänna debatten.
 - Måltidernas inverkan på hälsan tillhör också de mer mjuka frågorna som kan vara svåra att utvärdera och mäta, vilket kan vara en förklaring till att det inte naturligt lyfts fram.
- Måltiderna kan mer tydligt kopplas till de delar inom Agenda 2030 som handlar om ekonomisk och miljömässig hållbarhet och mindre om social hållbarhet.
 - Flertalet känner till och kan göra kopplingen till Agenda 2030 även om vagt. De flesta vittnar också om att man i varierande utsträckning har kommit igång och arbetar med olika initiativ inom Agenda 2030.
 - Gällande offentliga måltider uppger i stort sett samtliga att de arbetar med att minska matsvinnet och att det finns mätbara mål både när det gäller detta och andelen ekologiskt. Det finns också tydliga ambitioner när det gäller att öka andelen lokalt och närproducerat, samt att minska klimatavtryck när det gäller framförallt transporter.
 - Vissa gör även kopplingen till den nationella livsmedelsstrategin och hur man på olika sätt kan bidra till en hållbar livsmedelsproduktion och tillväxt i regionen. Här tar några också upp de utmaningar som kan finnas kring inköp och upphandling och där det finns behov av enkla regler och administration för att underlätta för mindre lokala producenter.

Jag har inte jobbat så mycket med Agenda 2030, men det innehåller ju mål kopplat till livsmedelsstrategin och minskad klimatpåverkan och även mål om folkhälsa. Livsmedelsstrategin handlar ju också om sysselsättning och företagande och hur man kan bidra till bättre hållbarare mat. Den klassiska politiska konflikten handlar ju om det ekologiska och närodlat. Vi har lämnat målet om ekologiskt, alltför ambitiösa mål medför import och bidrar inte till klimatnytta. Strategin är istället att öka produktionen i Sverige och använda mer säsong- och närodlat.

Regionpolitiker

Fokus framåt är Agenda 2030, att minska matsvinn med 50 %, ökad hållbarhet, lokalproducerat och närodlat. Att påverka klimatet i mindre omfattning tillsammans med den ekonomiska bilden.

Förvaltningschef

Jag känner inte till Livsmedelsverkets riktlinjer, men jag tänker att de har evidensbaserat material. Jag känner till livsmedelsstrategin desto mer, det handlar om självförsörjningsgrad.

Kommunpolitiker

MÅLTIDS- VERKSAMHETEN

4

MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Sammanfattande insikter kring synen på måltidsverksamheten

Förskola och skola

Måltiderna ses som en del av den pedagogiska verksamheten och bidrar till att barnen orkar med dagen och kan prestera i skolan. Det finns även en jämlikhetsaspekt där alla barn får ett lagat mål mat om dagen. Ökad efterfrågan på specialkost är dock en utmaning.

Äldrevård

Fokus när det gäller mat till äldre är främst på traditionella smaker och en uppskattad helhetsupplevelse, nya och innovativa smaker introduceras sällan. Många nämner även fokus på att motverka undernäring, vilket i flera fall görs genom hög fetthalt i maten.

Sjukvård

Många nämner att måltiderna är viktiga för patienternas tillfrisknande, samt betonar vikten av variation och utbud för att tillgodose olika behov. När det gäller näringsberäkning har de intervjuade beslutsfattarna inte tillräcklig inblick för att uttala sig, men alla är eniga om att även detta är en viktig aspekt att ta hänsyn till.

Uppföljning

Uppföljningar uppges i hög grad fokusera på nöjdhet bland ätande. Även andel ekologiskt, samt närproducerat/lokalproducerat och svinn följs upp. Den allmänna uppfattningen är också att näringsberäkning av måltider görs i de flesta fall vid planering av menyer, men uppföljning av detta sker som regel inte.

Vi arbetar för att måltiden ska vara en trevlig stund på dagen. Den ska vara näringsberäknad och det ska finnas variation av rätter, gärna anpassat efter årstid. Det ska finnas vegetariskt alternativ och specialkost...

...våra skolor jobbar med minskat klimatavtryck, exempelvis genom minskad köttmängd och att ersätta med grönsaker...

...vi har också jobbat med ett mellanmålsprojekt för att ge olika alternativ på mellanmål och vi arbetar med en nollvision mot undernäring.

Förvaltningschef

MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Synen på offentliga måltider i förskola och skola

- Beslutsfattarna beskriver de offentliga måltiderna inom förskola och skola som en del av lärandet, både kulturellt och pedagogiskt.
 - Genom de offentliga måltiderna lär sig barnen att äta rätt och lägger en grund för goda matvanor för framtiden. Maten kan också utgöra en integrerad del av undervisningen, t ex kopplat till klimatfrågor eller för att lära sig mer om sociala och kulturella frågor.
- Det betonas även att måltiderna bidrar till energi och kraft att orka skoldagen. Bra mat bidrar enligt beslutsfattarna till bättre lärande och prestationer.
 - Det uppfattas viktigt att barnen tycker om maten så maten hamnar i magen. Om barn inte äter skolmaten finns risk att de istället väljer andra onyttigare alternativ. Något som också lyfts fram är jämlikhetsaspekten i att alla barn får ett lagat mål mat per dag. Det poängteras att det inte ska tas för givet att alla barn har en god kosthållning i hemmet eller att alla får ordentligt med mat hemma och då är skolmaten avgörande.
- Några intervjupersoner betonar också vikten av att skapa en god måltidsmiljö för att motverka mobbing, främja gemenskap, samt skapa trygghet och trivsel.
 - Det lyfts även fram att denna aspekt kan vara relevant för att tydligare koppla de offentliga måltiderna till andra prioriterade sakfrågor och därmed höja status i frågan.
- Specialkost inom skolan är ett växande problem ur ett ekonomiskt perspektiv.
 - Beslutsfattarna belyser vikten av att kunna erbjuda alla barn något de kan äta, samtidigt som det gäller att hitta en rimlig balans utifrån önskemål och faktiska medicinska behov.

Mat i skolan är viktigt, det finns barn som inte får bra mat hemma. Det påverkar resultat och välbefinnande. De offentliga måltiderna har ansvar för att ungdomar äter rätt.

Kommunpolitiker

Alla, oavsett ålder, ska ha en positiv upplevelse. Det gör att de klarar av dagen, kan koncentrera sig och klarar studier bättre. Ingen ska behöva vara hungrig eller längta efter annat, utan ha en bra stund med mat tillsammans med andra.

Verksamhetschef

Måltiderna i skolan och förskolan fyller också en pedagogisk funktion. Barnen lär sig om olika råvaror och vad grönsakerna heter och de lär sig smaka och laborera med maten. Det är en viktig del av lärandet.

Regionpolitiker

Specialkost är stort problem, det drar på budget och ger sämre förutsättningar. Jag efterfrågar krav på läkarintyg. Av 8400 lunchmåltider hos oss är 1000 specialkost.

Kommunpolitiker

MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Synen på offentliga måltider i äldreomsorgen

- Det anses viktigt att de äldre inom äldreomsorgen får mat de känner igen och tycker om. Det läggs också stor vikt vid måltidsupplevelsen som helhet.
 - Flera nämner vikten av att erbjuda äldre traditionella smaker. Det anses viktigt att de får sådant som de är vana vid, inte minst då det är svårt att lära om vid hög ålder. Måltiden anses fylla en funktion som höjdpunkt på dagen, något att se fram emot och en viktig del av god livskvalitet. Det handlar också om stimulans av minnet, tillhörighet och gemenskap.
- Att motverka undernäring är något som nämns av många intervjupersoner och som anses vara centralt i måltidsverksamheten för äldre.
 - Hög andel fett och/eller fler mellanmål är det som oftast nämns som lösningar för att motverka problemet med undernäring.
 - Kopplat till undernäring nämns också vikten av tradition och igenkänning och det finns en uppfattning om att klassisk husmanskost ökar chanserna att de äldre äter. Flera av de intervjuade lyfter fram att äldre ofta har dålig aptit och att tradition och igenkänning därför är extra viktigt. Det betonas att det viktigaste är att maten hamnar i magen.
- Vikten av bra mat för att hålla nere andra samhällskostnader sägs ha betydelse.
 - En intervjuperson nämner som exempel att om en äldre person äter dåligt ökar risken att ramla och bryta lårbenshalsen, vilket innebär stora kostnader. På så sätt menar denna intervjuperson att en investering i de offentliga måltiderna kan sparas in genom att man håller nere samhällskostnader på annat sätt. Samma intervjuperson menar vidare att detta perspektiv behöver belysas ytterligare, för en ökad prioritering i frågan.

Om de äldre äter för lite och äter fel får det följdverkningar i hälsotalen, det kan också påverka så de mår psykiskt dåligt. Bra mat gör att de håller sig friska och lever längre, att de kan delta i sociala aktiviteter. Måltiden ska vara höjdpunkten på dagen.

Kommunpolitiker

Ju äldre man blir desto viktigare blir det med maten, måltiden är kanske det enda man har att se fram emot. Det är viktigt att servera värdig mat, att de kan känna igen traditioner, som stek med gräddsås till exempel.

Förvaltningschef

Det är extremt viktigt med mat till våra äldre. Jag tror vi underskattar matens roll. Det handlar om minnen, om smaker och meningsfullhet. Mat är medicin, det finns det mycket forskning kring. Det leder till ökat välbefinnande, att man både mår bättre och har det bättre.

Kommunpolitiker

MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Synen på offentliga måltider i sjukvården

- En vanligt förekommande kommentar är vikten av bra mat för att förkorta vårdtiderna, samt att maten kan fungera som medicin.
 - Flera nämner att de känner till att det finns forskningsstöd som visar på hur maten kan underlätta läkning och att det kan bidra till att undvika och förebygga sjukdom.
- Valmöjlighet och variation i utbud nämns också som en viktig aspekt.
 - Många sjuka har enligt beslutsfattarna dålig aptit och man menar att det är viktigt att patienterna kan välja bland maträtter som de tycker om. Många har dessutom medicinska behov som kräver viss typ av mat. Överlag är också patientnöjdhet något som står i fokus.
 - Då vårdtiderna på sjukhus varierar och patienter är inlagda under allt kortare tid är det dock en utmaning att ständigt ställa om måltidsverksamheten kring antal måltider, samt behov av specialkost osv. Det gör det svårt med standardisering och resursplanering.
- I vissa regioner bekräftar beslutsfattarna att man näringsberäknar måltiderna, i andra regioner känner beslutsfattarna inte själva till huruvida det förekommer.
 - Även om beslutsfattarna säger att de själva inte är involverade i utformning av menyer och beräkning av näringsinnehåll, är det flera som betonar att näringsinnehållet är viktigt.
 - Samtidigt nämns exempel på menyer som i första hand har utformats utifrån patientnöjdhet och smakupplevelse, snarare än näringsinnehåll. Exempel på maträtter som nämns som goda exempel för att bidra till en uppskattad smakupplevelse är Panpizza, pannkakor och västerbottenpaj, samt ett stort urval av efterrätter.

Maten har stor betydelse för patienter och deras möjligheter till tillfrisknande. Vi arbetar med att utveckla patientmaten och har nog uppåt 40+ rätter att välja på. Syftet är inte bara att man ska vara nöjd, utan också att man äter, att vi erbjuder sånt som patienterna tilltalar av. Det minskar också svinnet.

Regionpolitiker

Maten är en betydande del av sjukvårdens image som påverkar hur man upplever bemötandet och omhändertagandet. Det ska vara vällagat och finnas möjligheter att välja. Kraven på vad man vill äta har ökat och har blivit allt svårare att tillgodose.

Regionpolitiker

Vi har benchmark på om patienterna gillar maten och vi ligger bra till prismässigt. Vi mäter också hur mycket Krav, lokalproducerat och klimatavtrycket. Offentliga måltider är prioriterat. Antal rätter och variation är viktigt när man är inlagd på sjukhus, så det inte blir tjatigt. Jag är stolt över vårt arbete med detta, det är alltid en prioriteringsfråga.

Förvaltningschef

MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Uppföljning av måltidsverksamheten

- Överlag sägs upplevelsen och nöjdhet stå i centrum vid utvärdering och uppföljning av måltidsverksamheten.
 - Hur nöjda är de som äter? Hur upplevs måltidsmiljön? Smakar maten gott? Fler nämner med stolthet hur stor andel som är nöjda och ser det som ett bevis på att de har lyckats.
- Det görs ofta även uppföljning av strategiska mål kring andel ekologiskt, närproducerat och matsvinn, samt kring ekonomiska mål.
 - Det är vanligt att ha mätbara mål kring hållbarhetsfrågor, dock varierar ambitionsnivån.
 - Vid uppföljning av kostnadsutveckling ser man exempelvis till kostnad per portion, antal ätande, råvaror, personal osv.
- Några nämner Kolada som en viktig datakälla för att följa hur man ligger till kring olika nyckeltal och där det även sägs finnas möjlighet att göra jämförelser med andra kommuner/regioner.
 - Uppföljningar används för utveckling av verksamheten, samt för att identifiera framgångsfaktorer och förbättringsområden som man behöver arbeta mer på och vidta åtgärder.
- Uppföljning av näringsinnehåll i måltiderna tycks göras i begränsad omfattning.
 - De flesta uppger att kost-/måltidschef (eller motsvarande) har ansvar för näringsinnehåll och att man sedan litar på att det fungerar som det ska utan ytterligare kontroll.

Vi har ekonomisk uppföljning och måluppföljning två gånger per år kring exempelvis matsvinn. Vi följer också upp avvikelserapportering i produktionen och uppföljning av kundens upplevelse av matkvaliten. Resultaten används för förbättringar och för att identifiera problemområden och ha koll på tillvaron.

Förvaltningschef

Vi gör uppföljning kring nattfasta och tittar på avvikelser ur ett brukar- och säkerhetsperspektiv. Vi gör även brukarundersökning kring upplevelse. Vi ska börja med att följa upp matsvinn, men har inte kommit igång.

Kommunpolitiker

Nu ställde du en känslig fråga. Jag får återkoppling från olika tjänstepersoner, det sker främst i samband med att vi antar nya bestämmelser, riktlinjer eller policys. Det är en muntlig dragnig. Men vi borde nog följa upp mer än vad vi gör, vi gör inte så mycket. Vi borde göra mer, bra att du lyfter behovet av det.

Kommunpolitiker

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

5

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Sammanfattande insikter kring synen på Livsmedelsverket

Stort avstånd

Politiker och högre chefer har ofta liten kontakt med Livsmedelsverket i sin yrkesroll. Ansvaret har i regel lämnats till kost-/måltidschef eller motsvarande.

Starkt förtroende

Livsmedelsverket är en ansedd myndighet som står för vetenskap och evidens. Det finns ett starkt förtroende för Livsmedelsverkets kompetens och en bred enighet kring att det är viktigt att noga följa Livsmedelsverkets råd och riktlinjer.

Viktigt med fast hållpunkt

Evidensbaserad kunskap anses särskilt viktig i tider då det förekommer många olika trender och privat "tyckande" kring kosthållning och mat i allmänhet.

Önskan om proaktivitet och inspiration

Det finns en positiv inställning till ökad kontakt och proaktivitet. Uppsökande kontakt och aktiviteter gentemot politiker och chefer för kunskapsspridning och inspiration efterfrågas. Den inspirerande rollen kan med fördel ta mer plats.

Livsmedelsverket är lite av en ryggrad, något att ha i ryggen och luta sig mot...

...det Livsmedelsverket säger väger tungt, nästan som om det vore lag...

...Livsmedelsverket har en samlad bild av kunskap och forskning och kan bedöma vad som ska prioriteras.

Förvaltningschef

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Kontakt med Livsmedelsverket delegeras till måltidschef

- De målgrupper som ingått i undersökningen upplever själva att de står ganska långt ifrån Livsmedelsverket i sin yrkesroll idag.
 - Politiker tycks generellt uppleva ett större avstånd än verksamhets-/förvaltningschefer. Ju närmare man är kostfrågorna i hierarkin ju närmare är man också Livsmedelsverket.
 - Det flesta har en ungefärlig uppfattning om vad Livsmedelsverket står för kopplat till de offentliga måltiderna. Samtidigt har de själva inte haft någon omfattande kontakt och har endast tagit del av begränsad mängd information från myndigheten.
- Den generella uppfattningen är att det ligger närmare kost-/måltidschefens ansvar att ha kontakt med Livsmedelsverket och att man som chef eller politiker har förtroende för att detta sköts väl på tjänstemannanivå.
 - Det finns generellt en låg kunskap om Livsmedelsverkets nationella råd och riktlinjer. Som chef/politiker förutsätter man att kost-/måltidschefen har kunskap om detta och följer de råd och riktlinjer som finns. Själv är man som politiker eller chef inte involverad i den direkta verksamheten, utan ser mer som sitt ansvar att som politiker dra upp ramar och riktlinjer för verksamheten och som chef att driva verksamheten utifrån de politiska intentionerna på ett kvalitativt sätt med en ekonomi i balans.
 - Samtidigt finns en positiv inställning, både bland chefer och politiker, till utökad kontakt med Livsmedelsverket för att få en bättre baskunskap kring vad som gäller och därmed kunna säkerhetsställa att kommunen/regionen gör allt det som bör göras och att inget missas eller faller mellan stolarna.

Jag har dålig koll på Livsmedelsverkets riktlinjer om hur vi ska äta. Jag bedömer att de som jobbar med det här har hög kompetens och gör sitt bästa utifrån förutsättningarna. Mitt intryck är att man jobbar på ett bra och medvetet sätt kring de här frågorna.

Verksamhetschef

Jag känner inte till Livsmedelsverkets råd och riktlinjer i detalj, men har förtroende för att mina medarbetare har koll och följer detta, vi har en kostekonom och dietist och jag litar på dem.

Förvaltningschef

Livsmedelsverket är egentligen väldigt anonyma för de som inte jobbar med de här frågorna. Måltidscheferna fungerar lite som Livsmedelsverkets budbärare och steget till den kommunala verksamheten och beslutsfattarna kan ibland vara långt.

Förvaltningschef

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Livsmedelsverkets råd och riktlinjer uppfattas viktiga

- Livsmedelsverket anses stå för nationella fakta, regelverk och rekommendationer, grundat på forskning och vetenskap.
 - Det finns ett starkt förtroende för myndighetens kompetens inom området och Livsmedelsverkets ord väger tungt.
 - Den allmänna uppfattningen är att Livsmedelsverket sitter på "facit" och att det är myndighetens råd som gäller. Myndigheten har en viktig styrfunktion som är vägledande och informativ. Det anses vara den samlade nationella kunskapsbasen inom området.
 - Intervjupersonerna är alla överens om att det är viktigt att noga följa Livsmedelsverkets råd och rekommendationer, det ska vara måltidsverksamhetens fasta punkt i tillvaron.
 - Livsmedelsverkets kunskap förväntas bygga på evidensbaserat material och kunskap, vilket är viktigt att ha som grund i måltidsverksamheten.
- Uppfattningen är generellt att den egna kommunen/regionen följer de råd och riktlinjer som finns. Det är dock inget intervjupersonerna själva är direkt involverad i eller kan redogöra för, utan man har överlåtit ansvaret till kostchef/måltidschef eller motsvarande yrkesroll i verksamheten.
 - Ingen uppger att den egna kommunen/regionen inte följer de riktlinjer som finns, i alla fall inte medvetet.
 - Samtidigt medger flera att det finns behov av bättre uppföljning kring detta område, om inte annat för att säkerställa att man inte bara "antar" att riktlinjerna följs.

Livsmedelsverkets riktlinjer har stor betydelse. De har koll på det här med näringsinnehåll och vad som är viktigt att man får i sig.

Samtidigt tenderar våra myndigheter att vara lite kantiga och det kan också vara hämmande. Det handlar inte bara om näring, utan om en hel upplevelse.

Jag tror man också behöver prata om måltidsmiljön och vad som krävs för att man ska vilja äta. Varför tror vi t ex att våra ungdomar ska vilja äta i en miljö där vi själva inte skulle vilja äta.

Det handlar också om personalens bemötande och hur trygg man känner sig.

Sen är det också en fråga om budget och där maten är något som det är lätt att spara pengar på. Varför satsar vi inte på det som forskningen visar? Det handlar mycket om vad man är beredd att betala för och vad som syns och lockar väljare. Jag tror det måste till en förändring i attityder, om synen på institutioner, på livskvalitet och mänskliga värden.

Kommunpolitiker

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Evidensbaserad kunskap som motpol till ”tyckande”

- Evidensbaserad kunskap anses särskilt viktigt i tider då det förekommer många trender och privat ”tyckande” kring kosthållning och mat i allmänhet.
 - Livsmedelsverkets rekommendationer blir då något att hålla fast vid när det förekommer påtryckningar från annat håll eller meningsskiljaktigheter om vad som är rätt eller fel kring vad som ska serveras.
 - Här finns det delvis delade meningar om hur tydliga Livsmedelsverkets är när det gäller att stå emot och argumentera för vad som kan betraktas som vedertaget. En del menar att Livsmedelsverket skulle kunna vara ännu tuffare och tydligare ta ställning i olika frågor och i den allmänna debatten.
- De intervjuade uppfattar att förtroendet för Livsmedelsverket inte alltid är lika starkt bland allmänheten, vilket i vissa fall kan skapa motsättningar.
 - Det förekommer i vissa fall påtryckningar från föräldrar till barn i förskolan och skolan, med åsikter kring vad som serveras utifrån eget ”tyckande”. Många tycker sig själva vara experter och Livsmedelsverkets råd och riktlinjer ifrågasätts.
 - Det finns en antydning om att skolor ibland frångår råd och rekommendationer för att slippa konflikter då påtryckningarna från föräldrar blir för starka.
 - Med anledning av detta efterfrågas ökad tydlighet och tryck på vad som gäller och varför, gärna med forskningsstudier som underlag och ”bevis”. En intervjuperson föreslår samarbete mellan Livsmedelsverket och Skolverket för ökad tyngd i frågor som rör maten och måltiderna.

De som arbetar med kost i kommunen har nog förtroende för Livsmedelsverket, men allmänheten och rektorer osv har mindre förtroende. Livsmedelsverkets styrdokument tas inte med samma tyngd som från andra myndigheter. Det ifrågasätts mycket. Trovärdigheten är inte så hög. ”Mat kan alla så då kan man göra lite som man vill”. Det krävs ökad tydlighet och tryck på vad det är som gäller. Det kanske vore bra med påtryckning från Skolverket. Om Skolverket och Livsmedelsverket kunde kroka arm. Det vore också bra med mer forskning som bevis. Dessa frågor kommer i sista hand. Många tycker sig vara experter.

Kommunpolitiker

Maten och måltiderna är en ständig diskussion med många åsikter. Det kan vara en svår boll att hantera och svårt att göra alla nöjda. Det är inte bara de som ska äta maten som har åsikter, utan även anhängiga och föräldrar kan tycka. Maten är något som engagerar.

Kommunpolitiker

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Mer synlighet och proaktivitet efterfrågas

- Det finns en positiv inställning till ökad kontakt med Livsmedelsverket kring de offentliga måltiderna i framtiden.
 - De offentliga måltiderna uppfattas som en viktig fråga som ibland hamnar i skymundan och många anser att det vore bra om mer uppmärksamhet riktades till detta område.
- Några intervjupersoner trycker på vikten av att Livsmedelsverket har någon form av uppsökande verksamhet gentemot politiker och högre chefer inom region och kommun för att sprida kunskap och inspirera.
 - Som beslutsfattare i kommun och region har man många frågor att fokusera på och ibland ser man främst till det som för tillfället är i ropet och glömmer bort de offentliga måltiderna. Det är därför önskvärt om Livsmedelsverket tar initiativ till kontakt, gärna via mejl. Det ses också som viktigt att det som kommuniceras är tydligt anpassat för målgruppen.
 - Konferenser, seminarier, utbildningar eller liknande, specifikt riktat till politiker och högre chefer föreslås, flera nämner att detta skulle kunna ske digitalt. Viktigt att i inbjudan tydligt beskriva ämnet, samt föreläsaren och dennes expertis/profession så att man verkligen förstår att man kommer lära sig något nytt och få utbyte av att delta. Lång framförhållning är också viktigt, flera uppger att de önskar inbjudan minst 3 månader i förväg för att delta.
 - Ett sätt att nå ut till rätt personer föreslås vara att skicka mejl till en allmän mejladress i kommunen och tydligt skriva vilken titel som är ämnad som mottagare av informationen, t ex "Till ordförande i socialnämnden". Exakt vilken titel som är aktuell kan dock variera. Ett annat förslag är att samarbeta med SKR för att nå ut via deras nätverk.

Det är viktigt att lyfta frågan om måltiderna. Den här intervjun har uppmärksammat mig på att vi bör se över de här frågorna mer. Vi tycker att vi jobbar med det här, men vad gör vi egentligen?

Kommunpolitiker

Mest prioriterat är ju vården, helt klart. Vi är inte nedprioriterade, men det är klart att vi kommer inte först om man säger så. Livsmedelsverket kunde göra något för att lyfta riktlinjerna in i vården. Att lyfta dem brett, kanske vända sig även till regionledningen. Det skulle få en annan vikt om det kommer utifrån. Livsmedelsverket är ju en ansedd myndighet så jag tror det skulle kunna lyfta måltiden [...] som allt annat man ska förhålla sig till, att det här är inget som man [...] det här är riktlinjerna man ska förhålla sig till, det här är rekommendationerna och det bygger på studier och det här ser man. Att försöka få in det som en del i vården.

Verksamhetschef

SYNEN PÅ LIVSMEDELSVERKETS ROLL

Livsmedelsverket får gärna ta en mer inspirerande roll

- Livsmedelsverket kan med fördel bli ännu mer av en inspiratör och att visa på goda exempel skulle vara ett sätt att inspirera och locka till positiv förändring.
 - Det finns en förväntan på att Livsmedelsverket har god kunskap om hur det fungerar på den lokala/regionala nivån. Livsmedelsverket antas ha en överblick över hur man arbetar runtom i landet och kan utifrån denna kunskap lyfta goda exempel.
 - Flera intervjupersoner trycker på vikten av att Livsmedelsverket i sin kommunikation uppmärksammar vad som går bra och är roligt för att inspirera till ett bra arbete. Vikten av att gå före och visa på möjligheter, samt att undvika pekpinnar betonas. Skatteverket nämns i sammanhanget som exempel på en myndighet som arbetar på föredömligt sätt.
- Beslutsfattarna menar att det är viktigt att den information som når ut till kommuner och regioner tydligt är kopplad till hur det praktiskt fungerar på lokal och regional nivå.
 - Genom att koppla kunskapen till vardag och praktik är det större chans att målgruppen tar till sig budskapet och att det blir verkstad. Vid kontakt med chefer och politiker på olika nivåer bör informationen också vara tydligt anpassad specifikt till respektive målgrupp.
- Det anses också viktigt att materialet är lätt att ta till sig. En alltför omfattande text kan visserligen innehålla värdefull fakta, men det är troligt att den inte läses alls (eventuellt sammanfattningen).
 - Förenklade/kortfattade versioner anses mer användbart. Som ett exempel föreslås enkla versioner/populärversioner eller filmer som kan vara inspirerande och lätta att ta till sig.

Det enorma kunskapsmaterial som Livsmedelsverket sitter på, att de får ut det så folk kan ta del av det. Offentliga måltiderna är en framgångsfaktor för ett hållbart samhälle. Pekpinnar är jobbiga, men ibland nödvändiga. Det är viktigt att de istället visar på möjligheter.

Kommunpolitiker

Det vore intressant att veta hur måltidsverksamheten skiljer sig mellan olika regioner. Vad kan man lära av varandra. Lärandet verksamheter emellan tror jag är viktigt för att utveckla organisationen och kvaliteten och där borde Livsmedelsverket kunna spela en roll.

Regionpolitiker

Det jag önskar från Livsmedelsverket är en kortfattad informationsskrift till politiker i berörda nämnder. Kosten är en så pass påtaglig och begriplig fråga så det skulle nog läsas av de flesta nämndledamöter.

Kommunpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

6

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Sammanfattande insikter kring förslag till utveckling

Hållbarhet utifrån olika perspektiv

Stöd att hitta balans mellan minskade ekonomiska förutsättningar i kombination med målsättningar om ökad mängd ekologiska och närproducerade råvaror, ökad mängd vegetabilier och minskat svinn, samt den ökade andelen specialkost.

Kompetens- utveckling

Tillhandahålla och stötta kompetensutveckling bland kost-/måltidschefer och dietister, samt bidra till ökad kunskap och medvetenhet kring måltidernas betydelse och personalens roll bland beslutsfattare och bland pedagoger och vårdpersonal.

Måltidernas synlighet och status

Stöd i att lyfta frågan hos beslutsfattare, för att synliggöra och visa på vikten av att satsa på dessa frågor. Gärna visa på ekonomiska exempel kring vinster av att arbeta förebyggande och därmed hålla nere samhällskostnader. Gärna kopplat till forskning.

Konkurrens med lokala restauranger

Vägledning kring hur konkurrens och samverkan med lokala näringsidkare kan hanteras. Det handlar både om att kunna erbjuda personal och anhöriga att äta, samt hantera överbliven mat för att motverka svinn, t ex genom att sälja matlådor.

Jag tycker Livsmedelsverket kunde ta initiativ och uppmärksamma oss på kunskap som vi missar ute i landet, så det kommer till den politiska nivån...

...säkerhetsställa saker som vi behöver göra som vi inte gör idag. Nu har vi fokus på bemanning och samverkan med sjukvården osv och det är lätt att maten glöms bort...

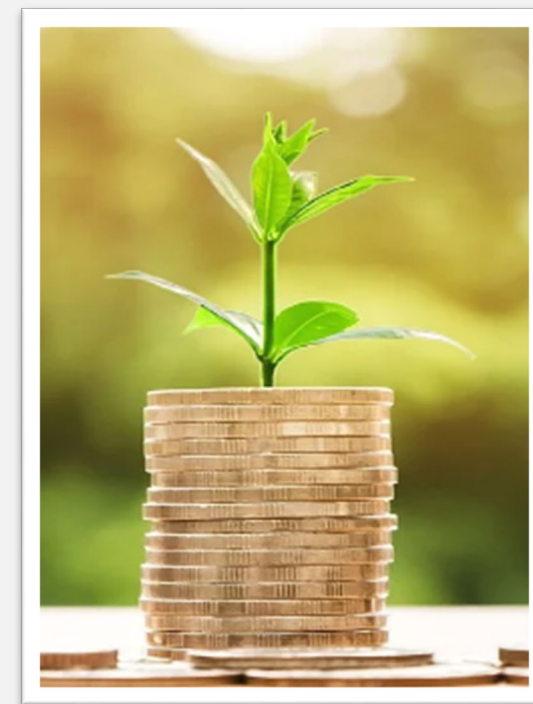
...maten är inte i blickfånget. Vi behöver lyfta frågan!

Kommunpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Hållbara måltider ur ekonomiskt och ekologiskt perspektiv

- Ekonomi och klimat är två centrala frågor som är återkommande teman i många intervjuer, här uttrycks behov av stöd i hur man hittar en bra balans.
 - En ansträngd ekonomi är alltid en utmaning och det är viktigt att det inte får negativ påverkan på de offentliga måltiderna. De flesta regioner har samtidigt också klimatmål och det finns ett behov av att låta dessa dimensioner vävas samman.
- Vägvisande exempel på hur man som kommun kan hålla nere kostnaderna och samtidigt tillaga måltider med hög kvalitet som dessutom också är hälsosamma, klimatsmarta och välsmakande efterfrågas.
 - Konkret och tydligt kopplat till hur det fungerar att arbeta med måltidsverksamheten i en kommun/region. Gärna lyfta goda exempel från kommuner/regioner där man lyckats.
 - Det handlar både om övergripande frågor kring vilket angreppssätt man kan ha, men också mer konkret tips på arbetssätt, menyer, produktionsmetoder och val av råvaror.
 - Tips på metoder kopplat till matsvinn efterfrågas också. Vilka åtgärder har bäst effekt? Hur kan man på ett framgångsrikt sätt arbeta med att minska svinet? Gärna med tydliga exempel både kopplat till klimat och ekonomi.
- Precis som tidigare nämnts är inspiration ett nyckelord i kommunikationen.
 - Kommuner och regioner önskar att Livsmedelsverket vägleder och inspirerar. Lyckosamma exempel visar på möjligheter, sprider glädje och lockar till positiv förändring.

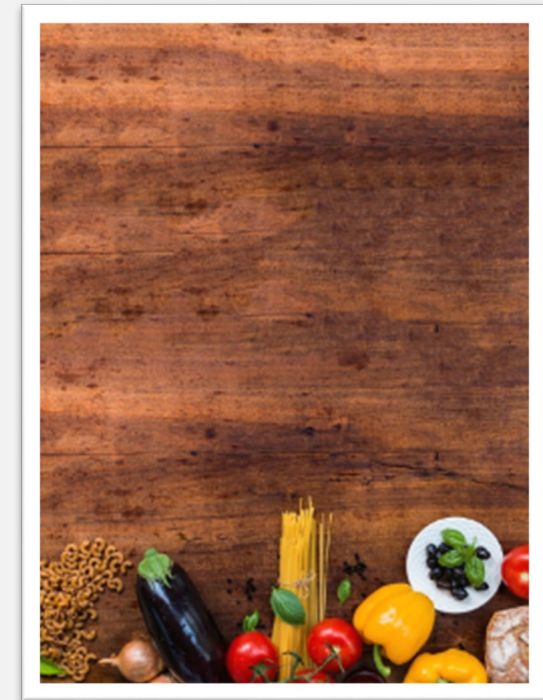
Ekonomiska förutsättningar kan bli en utmaning framöver. Det kan komma att handla om kostnad för måltider vs. lärare. Då är det viktigt att få stöd i hur man hanterar det. Hur man behåller kvalitet och samtidigt sparar på kostnader. T ex mer vegetariskt. Både billigt och näring. Hur håller man ner kostnad kopplat till detta. Här kan Livsmedelsverket stötta.

Kommunpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Införande av större andel grönsaker och vegetariskt

- Bland de flesta intervjupersoner finns en kunskap och förståelse för att det bör fasas in mer grönsaker och vegetariska rätter i de offentliga måltiderna, samtidigt ses det som en utmaning hur det praktiskt ska gå till.
 - En utmaning är att få måltiderna att uppskattas av de som ska äta och det finns en farhåga att de som är vana vid kött inte uppskattar de vegetabiliska alternativen. Det är viktigt att maten hamnar i magen och att de som ska äta faktiskt får i sig den näring de ska ha, maten gör ingen nytta om den inte blir uppäten.
 - Målet är att maten ska smaka relativt likt de traditionella smakerna för att skapa igenkänning, alternativt att man har en tydlig och välbeprövad plan för att introducera nya smaker. Det uppfattas särskilt viktigt i äldrevården där de traditionella smakerna står särskilt mycket i centrum. Om de äldre inte äter finns risk för undernäring. Om skolbarnen inte äter kan de inte koncentrera sig i skolan, alternativt väljer något annat onyttigare att äta. Inom sjukvården anses patienterna ofta ha dålig aptit och då är smaken avgörande.
 - En annan utmaning är påtryckningar från allmänheten, då det finns grupper av människor som motarbetar detta mål. Bland annat förekommer påtryckningar från föräldrar till barn i förskolan och skolan som tycker att kommunen ska "inte lägga sig i" vad man ska äta.
 - Det finns önskemål om att Livsmedelsverket bidrar med kunskap kring vilka alternativ som finns för att tillaga smartare och använda andra råvaror, samt information om den senaste forskningen med fakta kring varför det är viktigt att minska köttkonsumtionen. Goda exempel kan öka motivationen och minska eventuellt motstånd.

Skolan kan visa mer grönt på tallriken, men också visa på mångfald. Det får inte bli en polarisering med medelklassveganer och andra som äter ännu mer kött och skräpmat i ren protest. Det gäller att visa vägen och skapa bra vanor.

Kommunpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Hantering av den ökade mängden specialkost

- Efterfrågan på specialkost uppges ha eskalerat i många kommuner, vilket upplevs som ett problem, särskilt i skolorna.
 - Enligt de intervjuade blir det allt vanligare att elever vill ha specialkost, både utifrån etiska, religiösa och medicinska skäl.
 - Samtidigt som kommunerna vill tillgodose de behov som finns och erbjuda alla något de kan äta, uppger flera kommuner att det blir ohållbart ur ett ekonomiskt perspektiv. Den ökade mängden specialkost urholkar budgeten vilket påverkar de ekonomiska förutsättningarna för de måltider som serveras utifrån ordinarie meny.
- Flera kommuner önskar stöd kring hur man på ett bra sätt kan hantera frågan.
 - Är krav på läkarintyg bästa sättet? Kan man anpassa ordinarie måltider så de passar fler? Hur hittar man en ekonomiskt hållbar situation kring detta?
 - Gärna goda exempel på kommuner som lyckats vända denna utmaning. Hur har de gjort rent praktiskt och hur kan andra lära av dem?

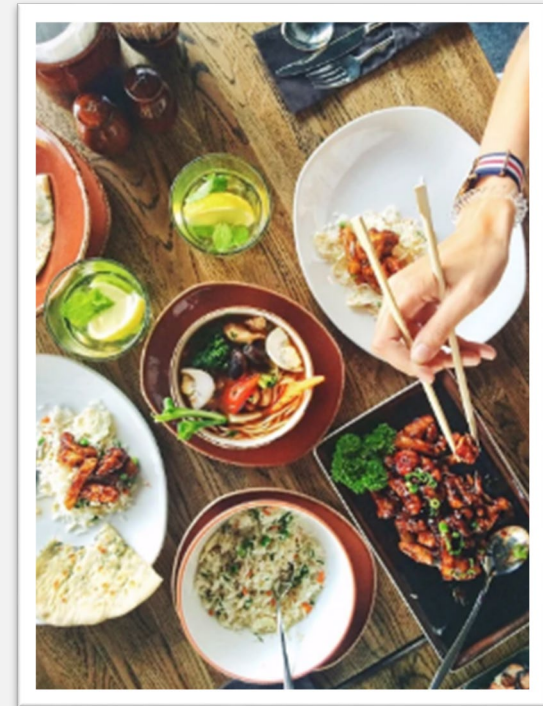
Måltidsservice hade uppmärksammat att antalet måltider med specialkost ökade. Vid denna tidpunkt kunde man få specialkost för ett antal olika orsaker t ex av medicinska, etiska och religiösa skäl. Våra diet-kök var inte dimensionerade för den volym som fanns. En översyn gjordes och resulterade i nya kostpolitiska riktlinjer som sa att specialkost endast erhålls på grund av medicinska skäl. I samma veva gjordes menyn om så att det alltid finns tre olika matalternativ att välja mellan, en vegetarisk, en soppa och ett tredje alternativ. På så sätt erbjuder vi ett brett utbud vad gäller maträtter som passar de allra flesta och endast de som har medicinska skäl får specialkost. Vi ligger idag på ca 5 % specialkost.

Verksamhetschef

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Konkurrens med lokala restauranger

- Konkurrens med lokala restauranger påverkar arbetet med de offentliga måltiderna negativt och upplevs som en utmaning.
 - Lokala restaurangägare har reagerat negativt på när kommuner har låtit allmänheten ta del av de offentliga måltiderna genom att låta anhöriga få äta tillsammans med sina närstående som bor på äldreboende eller är inlagda på sjukhus.
 - En kommun berättar att de tidigare valde att sälja överbliven mat via appen "Karma" för att på så sätt bidra till minskat svinn. Detta initiativ skapade negativa reaktioner på grund av minskade affärsmöjligheter för restaurangägarna.
 - En annan intervjuperson berättar att kommunens arbete med att försöka få medborgarna att äta mer hälsosamt har fått negativa reaktioner, då de lokala restaurangerna som serverar mindre hälsosam mat har blivit upprörda och känt sig motarbetade.
 - Även gällande personalmåltider, framförallt till vårdpersonal som äter på arbetsplatsen, finns det funderingar kring om detta istället borde läggas ut på externa parter för att inte konkurrera med den lokala marknaden.
- Vägledning kring hur man på bästa sätt kan hantera eventuell konkurrens med lokala restauranger och näringsidkare efterfrågas.
 - Om Livsmedelsverket har konkreta tips på hur man kan agera i dessa situationer eller om man kan arbeta fram sådana vore det önskvärt att få ta del av.

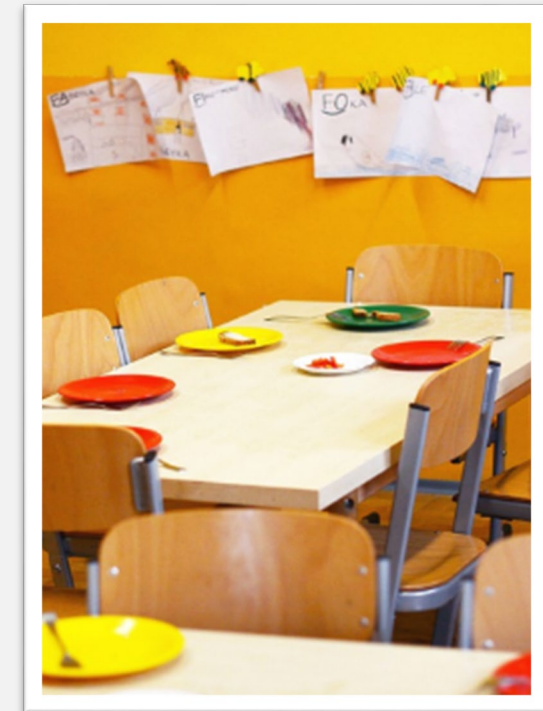
Det är känsligt politiskt med konkurrens mot lokala krögare, eftersom kommunen inte har vinstkrav. Jag skulle egentligen själv vilja gå och äta med elever och äldre, men det blir konkurrens mot lokala restauranger. Det är en balansgång.

Kommunpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Kompetensutveckling för olika yrkesroller

- Det uttrycks behov av ökad kunskap bland chefer och politiker avseende de offentliga måltiderna. Livsmedelsverket är i detta avseende en ansedd myndighet och naturlig part som skulle kunna bidra.
 - Många lyfter att de gärna skulle få mer grundläggande kunskap från Livsmedelsverket kring vilka frågor som är viktiga att känna till och ta hänsyn till, att bli uppmärksammad på vad man som beslutsfattare inte får missa. Det finns också behov av kunskap kring hur man ska tänka kring mer strategiska frågor kopplat till ekonomiska mål och hållbarhet. Lyckosamma exempel från andra kommuner och regioner efterfrågas.
- Kost-/måltidschefer uppfattas som regel ha gedigen utbildning, ex som kostekonom, men även här kan det enligt de intervjuade finnas behov av vidareutbildning.
 - Kost- och måltidschefer är fortsatt en viktig grupp för Livsmedelsverket att vända sig till eftersom dessa har en central roll och det är viktigt att de har uppdaterad kunskap. Om Livsmedelsverket skulle kunna bidra vore det mycket uppskattat.
- Yrkesroller som exempelvis pedagoger och vårdpersonal är "ansiktet utåt" för de offentliga måltiderna och det är viktigt att de förstår sin roll.
 - Här anses det finnas behov av utbildning så att dessa yrkesgrupper kan presentera maten på bästa sätt och exempelvis inspirera till att prova nytt eller individualisera måltiderna vid behov.
 - En kontinuerlig webbutbildning kring hur man kan tänka i olika situationer med utgångspunkt från dessa yrkesroller är ett förslag som framkommer och som vore värdefullt.

Insikt och förståelse är en viktig del, inte bara hos beslutsfattare, utan även hos personalen som arbetar i de olika verksamheterna. Om man förstår varför det är viktigt kan man också agera på rätt sätt. Min bild är att förståelsen är väldigt varierande.

Regionpolitiker

UTVECKLING OCH SAMVERKAN

Ökat fokus på frågorna och konkreta exempel efterfrågas

- För att motverka att frågan om offentliga måltider hamnar i skymundan uppfattar beslutsfattarna att det finns behov av att ge frågorna ökad synlighet.
 - Flera intervjupersoner påpekar vikten av att frågan lyfts av en extern part och en ansedd myndighet som Livsmedelsverket, vilket förväntas ge större genomslag än om exempelvis måltidschefen eller en annan tjänsteperson längre ner i hierarkin försöker lyfta frågan internt.
 - Beslutsfattarna betonar själva att frågan inte är medvetet nedprioriterad, men att det trots allt är lätt att den hamnar vid sidan om. Det anses därför viktigt att kontinuerligt påminna om hur de offentliga måltiderna påverkar och kan integreras kopplat till andra prioriterade samhällsfrågor.
- Enligt de intervjuade finns det behov av att visa på kopplingar mellan satsning på de offentliga måltiderna och vilka vinster det kan ge, både utifrån mjuka och hårda värden.
 - Exempel som nämns är ekonomiska räkneexempel som visar på vinster av att arbeta förebyggande och hur man därmed kan hålla nere samhällskostnaderna överlag, gärna kopplat till aktuell forskning. Det finns också önskemål om att ta del av konkreta exempel på vinster av ett aktivt arbete med de offentliga måltiderna, exempelvis hur det påverkar skolresultat och de äldres hälsa, samt vad det i sin tur leder till för folkhälsan, samhället och ekonomin. För att tydligare knyta det till den egna verksamheten efterfrågas inspirerande framgångsexempel, med beskrivning av hur man har gjort rent praktiskt när man har lyckats med ett sådant arbete, samt upplevelser av vinster och tips och råd kring hur ett konstruktivt förändringsarbete kan utformas.
 - Några nämner även vikten av att få med privata aktörer i denna fråga, exempelvis friskolor som hamnar lite vid sidan om då de inte omfattas av kommunernas måltidspolicys.

Drömmen vore om vi kunde höja måltiderna och minska avståndet till politiken. Vi får inte glömma att vi har kommit en bra bit på väg och att det kanske framförallt handlar om att sprida vad som faktiskt görs. Här tror jag det finns mycket att göra!

Förvaltningschef

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

7

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

- Det finns ett intresse och ett engagemang för de offentliga måltiderna bland både chefer och beslutsfattare på den politiska nivån. Engagemanget är dock främst kopplat till enskilda sakfrågor och få har ett helhetsgrepp.
 - Många upplever att de arbetar med frågan och har själva inte tänkt på att det kan finnas fler dimensioner utifrån ett helhetsperspektiv.
- Möjligheten att rikta sig till politiker kan ses som en nyckel för att få ökad prioritet.
 - Det är politiken som styr prioriteringarna och ger uppdrag ner i organisationen. Det är därför angeläget att de förstår Livsmedelsverkets roll och varför det är viktigt att arbeta med dessa frågor. Kost-/måltidschefer har ofta kunskapen, men har i regel för låg ställning och litet mandat för att göra sin röst hörd.
 - För att få offentliga måltider mer på agendan finns behov av att tydligare knyta de offentliga måltiderna till hårda värden, såsom organisation och ekonomi. Det finns även behov av att koppla hårda värden till mjuka värden när det gäller hållbarhet, folkhälsa och jämlikhet för att tydligare visa på sambandet med måltiderna och de samhällsekonomiska vinsterna.
 - Viktigt att den information som når ut är riktad specifikt till kommun-/regionpolitiker, samt att anpassa budskapet utifrån olika målgrupper och politisk nivå.
- Politikerna, liksom verksamhets-/förvaltningschefer, är i regel positiva till ökad kontakt och önskar att Livsmedelsverket tar initiativet.
 - Eftersom frågan ofta inte är på agendan är det inte troligt att de själva kommer på tanken att ta kontakt med Livsmedelsverket. Uppsökande verksamhet föreslås, exempelvis via mail som riktas specifikt till titel/roll i kommunen/regionen. För tillgång till nätverk kan samverkan med SKR vara en framkomlig väg.
 - Tillfälle att ta del av goda exempel från andra kommuner/regioner är inspirerande liksom uppdaterad kunskap kring forskning och nya rön. Återigen är det viktigt med målgruppsanpassning och det kan konstateras att inspirerande material riktat till kost-/måltidschefer inte är tillräckligt i denna kommunikation.
 - Ett exempel skulle kunna vara att bjuda in till digitala konferenser, specifikt riktade till kommun-/regionpolitiker. Förslag på tema skulle kunna vara "Vad du som kommun-/regionpolitiker bör känna till och inte får missa kring arbete med de offentliga måltiderna", med fokus på att hjälpa dem att få syn på frågor kopplat till de offentliga måltiderna som de kanske inte har tänkt på. Ett annat tema skulle kunna vara "Vad du som kommun-/regionpolitiker bör veta kring hur ett aktivt arbete med de offentliga måltiderna kan inverka på andra samhällsekonomiska frågor" där politikerna får ökad kunskap om vilka ekonomiska vinster man kan göra genom förebyggande arbete kopplat till dessa frågor.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Sprida kunskap och angelägenhet

- Samtliga beslutsfattare som deltagit i undersökningen har visat ett engagemang kring frågan om offentliga måltider och det är ingen som uttrycker att de offentliga måltiderna är oviktiga.
- De flesta har en eller flera hjärtefrågor kopplat till de offentliga måltiderna som de driver. Dock är det få som har en helhetsbild och det finns ofta kunskapsluckor med risk för att saker och ting faller mellan stolarna.
- Kunskapshöjande insatser kan därför behövas för att skapa medvetenhet och få en grundförståelse för vad som är viktigt. Det är också lätt att frågan om måltiderna glöms bort till förmån för annat som är mer i ropet. Det är viktigt att aktualisera frågan och få den "på agendan".

Stärka ekonomiska argument

- Det finns god förståelse för de mjuka värdena kopplat till de offentliga måltiderna, här har budskapet nått fram och man är fullt enig om att de offentliga måltiderna har en viktig betydelse.
- För att de offentliga måltiderna ska få ta större plats och att det ska satsas ännu mer på dessa frågor, utan risk för att de kommer i skymundan finns det behov av hårda värden, kopplat till ekonomi.
- Hur mycket pengar sparar man som kommun/region på att satsa på dessa frågor, sett i besparingar kopplat till andra samhällsfrågor? Om detta kan beräknas i kronor och ören så är det goda chanser att frågan hamnar mer på agendan och att det får ta en större andel av budget.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Ökad kontakt och proaktivitet

- Det finns generellt ett intresse för ökad kontakt med Livsmedelsverket. Många, både bland politiker och chefer, ser positivt på att myndigheten hör av sig med information och bjuder in till utbildningar och seminarier.
- När saker och ting rullar på i verksamheten och det inte uppstår några problem, uppmärksammas inte heller beslutsfattarna på att det är något de behöver ta tag i.
- Om Livsmedelsverket gör politiker och beslutsfattare uppmärksamma på viktiga aspekter att prioritera kan det inte bara bidra till ökad medvetenhet, utan även till att minska avståndet mellan måltidsverksamheten och politiken, samt underlätta för verksamhetsansvariga att få gehör och genomslag för olika åtgärder.

Ökad inspiration och utbyte

- Livsmedelsverket kan med fördel ta på sig en mer inspirerande roll. Idag är den generella uppfattningen att myndigheten framförallt står för råd och riktlinjer kring vad som är rätt och fel.
- Kommuner och regioner önskar se mer av goda framgångsexempel från olika delar av landet där man har lyckats med måltidsverksamheten. Det ses som värdefullt att dela erfarenheter, samt att kunna visa på möjligheter och vilka vinster det ger för andra delar av verksamheten.
- Den information som sprids bör vara tydligt kopplat till hur det fungerar att arbeta i en kommun/region. Framgångsrika exempel från andra verksamheter skapar glädje, lust och engagemang att driva frågan framåt. Det blir också tydligare genomförbart.

KONTAKT

Maria Hedengren

Senior Insiktskonsult

Ipsos UU

+46 70 766 80 19

maria.hedengren@ipsos.com

Anna Wärngård

Senior Insiktskonsult

Ipsos Public Affairs

+46 70 766 00 80

anna.warngard@ipsos.com

